

ГАЛУЗЕВИЙ БРИФ (ДРАФТ) «ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ І ВРЯДУВАННЯ»

Автори: Анна Ємельянова, аналітикиня, експертка з інструментів е-демократії Центру розвитку інновацій. Сергій Лобойко, Голова Центру розвитку інновацій, головний експерт групи “Електронна демократія” Коаліції Реанімаційний Пакет Реформ

1. Оцінка політики реформ Парламенту й Уряду за період вересень 2019 – січень 2020 рр. та її відповідності «Принципам Торонто» (на основі аналізу Програми Уряду, планів міністерств й ухвалених / відхилених нормативно-правових актів)

Реалізація основних завдань Уряду України в сфері електронної демократії та електронного урядування покладено на [Міністерство цифрової трансформації України](#), яке відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, розвиток електронної демократії та електронного урядування; впровадження національних електронних інформаційних ресурсів та забезпечення їх інтероперабельності; зниження цифрового розриву, що відповідає [Принципам Торонто](#). Окрім того, окремі елементи цифрової трансформації країни впроваджуються іншими ЦОБВ. Відповідно до [Плану діяльності Кабінету Міністрів України](#), схваленого Верховною Радою України від 04 жовтня 2019 року, цифрові перетворення заплановано і впроваджуються у таких сферах:

1) **Державне управління та врядування.** Оцифрування процесів та інформації, зокрема запровадження ефективного е-документообігу. Запровадження системи маршрутизації та інтелектуального опрацювання звернень громадян для зменшення кількості “формальних відписок” та формування необхідної для роботи аналітики. Забезпечення високошвидкісним Інтернетом на всіх міжнародних автошляхах та в усіх населених пунктах. Переведення пріоритетних публічних послуг в онлайн форму. Впровадження онлайн системи навчання з

метою розвитку цифрових навичок громадян. Запровадження аналітичних модулів Єдиного державного веб-порталу відкритих даних. [Розроблено проєкт Національної Стратегії захисту дітей в цифровому середовищі на 2021 – 2026 роки](#). Відбулася презентація та запуск онлайн-сервісу “Дія”, кваліфікованого електронного підпису.

2) **Медицина.** Запровадження послуги “eМалютко”.

3) **Податкова та митна.** Надання усіх послуг, які дотичні до оподаткування, онлайн через електронний кабінет платника податків. Розвиток єдиної автоматизованої інформаційної системи, розгортання національної електронної транзитної системи та інтеграція інформаційно-телекомунікаційних компонентів митниці; електронізація процесів як проходження товарів на митниці, так і їх подальшого слідування.

4) **Перевезення.** Впровадження електронного кабінету водія.

5) **Будівництво.** Впровадження електронного кабінету забудовника.

6) **Закордонні справи.** Забезпечення онлайн доступу до всіх консульських послуг, приєднання України до цифрового простору Європейського Союзу.

Відповідно до [Плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні на 2019–2020 роки](#), який затверджено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 405-р, було реалізовано низку таких заходів:

1) Прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 493 "[Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо функціонування офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади](#)", яка стосується вимог щодо створення (модернізації) офіційних веб-сайтів (веб-порталів) органів виконавчої влади.

2) Запущено апробацію моделі Всеукраїнського громадського бюджету (ВГБ) як складової Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) - у Полтавській області.

Переважна більшість трансформаційних процесів у вищезазначених сферах розпочато, зроблено перші кроки на шляху до успішної імплементації. Утім, варто зазначити, що деякі з процесів (наприклад, ВГБ) та онлайн послуги все ще потребують доопрацювання (е-кабінет водія, е-кабінет забудовника), а також розширення онлайн функцій і поширення послуги на всю територію України (eМалятко).

2. Актуальні виклики / проблеми у відповідній галузі політики

Діяльність Уряду України протягом досліджуваного періоду була більшою мірою спрямована на розвиток цифрової інфраструктури та електронного урядування в цілому. Менше уваги було приділено питанням електронної демократії, а саме розвитку участі, учасницькому прийняттю рішень, підтримці цих процесів на регіональному та місцевому рівнях.

Процеси розбудови цифрової архітектури, зниження цифрового розриву є фундаментальними рішеннями, які у майбутньому сприятимуть як і подальшому поширенню онлайн послуг на усю територію України, так і забезпеченню можливості громадянам користуватися пропонованими послугами.

Серед основних викликів, які наразі існують, слід виокремити такі:

- **Якість.** Українське суспільство вимагає від влади швидких кроків та рішень. Швидкість прийнятих рішень та темп їх запровадження відчутно впливають на їх якість.
- **Безпека.** Впровадження онлайн-технологій підвищує ризики витоку персональних даних та іншої чутливої інформації користувачів. Саме тому, питання безпеки онлайн-продуктів мають

бути якісно пропрацьовані, особливо враховуючи постійне розширення кількості онлайн-послуг та користувачів ними. Юридичне закріплення реєстрів за одним чи декількома ЦОВВ підвищує ризик неправомірного використання персональних даних. Запровадження системи якісного та швидкого реагування на кібер-загрози та інші вразливості онлайн систем. Виконання вимог для приєднання до цифрового простору ЄС.

- **Публічність.** Діяльність Міністерства цифрової трансформації має проходити із залученням представників громадськості, експертів, науковців за допомогою формування експертних робочих груп і проведення тематичних дискусій, спільного вироблення рішень, що сприятиме об'єднанню громадськості навколо спільних ідей та рішень. Відсутність публічних дискусій може викликати нерозуміння процесів як від громадськості, так і від органів місцевого самоврядування та представників бізнесу.

- **Інституційний розвиток.** Діяльність Міністерства цифрової трансформації, як і інших ЦОВВ має бути сфокусована на творенні політики. Таким чином, команда ІТ-розробників, на нашу думку, має бути відокремлена від Міністерства. Це сприятиме розвитку ІТ-індустрії в Україні. Запровадження позицій Chief Data Officer на рівні Міністерств та на регіональному рівні. Перші - забезпечать скоординованість процесів цифрової трансформації на рівні ЦОВВ, а другі - зворотній зв'язок та поширення політики цифровізації на місцевому рівні. Залучення основних стейкхолдерів до творення політики, формування прозорого та публічного прийняття рішень, стратегічного бачення розвитку цифрової України та розвитку ІТ-індустрії.

- **(не)Участь.** Забезпечення участі громадськості під час прийняття рішень, розподілу частини місцевого чи державного бюджетів є важливою умовою розвитку громадянського суспільства, зниження градусу напруги у суспільстві. Пріоритетні кроки розвитку електронної демократії, отримали свій вияв у Плані діяльності Кабінету Міністрів України лише у розрізі ВГБ. Варто зазначити, що **ВГБ** було пілотовано лише в Полтавській області. Наразі складно робити висновки щодо успішності цієї ініціативи. Крім того, запроваджений процес не передбачає повної участі мешканців та остаточного вибору ними проєктів-переможців.

Запровадження **публічних консультацій** також є одним із викликів, який наразі постає перед урядовцями та законодавцями. Проєкт Закону "[Про публічні консультації](#)" потребує доопрацювання. Найбільшим викликом, окрім розробки належного законодавчого забезпечення, є перетворення процедури публічних консультацій з формальної на реальну, підвищення її популярності та врахування результатів консультацій під час прийняття рішень. Має бути сформовано не лише перелік інструментів участі, а і створено реальну систему взаємодії "інструмент-залучення-реакція ОМС/ОДВ-залучення". За основу можливо взяти досвід Європейської Комісії щодо процедури проведення публічних консультацій, а саме пріоритетне залучення конкретних суб'єктів (представники профільних громадських організацій, експертів, науковців, бізнесу) до обговорень. Важливим є запуск і забезпечення належного функціонування урядового **веб-сайту "Громадянське суспільство і влада"**, що було заплановано на IV квартал 2019 року.

Підтримка розвитку інструментів е-демократії, удосконалення їх процедур на державному та **місцевому рівні** є важливим завданням для забезпечення їх сталого та ефективного функціонування. Цьому напрямку політики, на нашу думку, приділяється недостатньо уваги.

- **Освіта.** Навчання зі зниження цифрового розриву потребують не лише громадяни України, а й представники органів місцевого самоврядування щодо використання сучасних технологій управління, аналітичних рішень та ін.

3. Рекомендації стосовно пріоритетних дій на 2020–2021 рр., зокрема для порядку денного другої сесії Парламенту

Пріоритетними діями Уряду та Парламенту, на нашу думку, мають бути:

1) Розробка та прийняття національної стратегії "Цифрова держава 2025" та відповідних нормативно-правових актів на її виконання, які мають співвідноситися з пріоритетами "[European Commission Digital Strategy](#)". Базо-

вий документ визначатиме підходи, інструменти і бачення розвитку цифрової держави, удосконалення відповідних процедур та процесів у цілому.

2) Підвищення якості та постійний контроль безпеки створених ІТ-рішень (веб платформи, веб-сайти, спеціалізоване ПО, мобільні додатки), їх інтероперабельність, використання підходу Cloud First. Прийняття Проєкту Закону "[Про публічні електронні реєстри](#)" у другому читанні.

3) Розробка і внесення змін до Закону України "[Про захист персональних даних](#)" з метою запровадження ефективної системи захисту персональних даних, розвитку відкритих даних із врахуванням правил цифрового простору ЄС.

4) Забезпечення публічності у діяльності Міністерства цифрової трансформації, формування експертних груп навколо різних напрямків, підтримка ініціатив у сферах CivicTech та GovTech щодо створення сервісів на основі даних.

5) Доопрацювання Проєкту Закону: "Про публічні консультації"; розробка проєктів законів "Про відсоткову філантропію"; щодо удосконалення ВГБ та виділення його в окрему процедуру, щодо вдосконалення е-петицій, статистики у сфері е-демократії.

6) Розробка та прийняття основних підходів до єдиних стандартів творення та впровадження цифрових інструментів для забезпечення інтероперабельності та послідовності цифрової розбудови на державному та місцевому рівнях. Передача даних, якими володіє держава - громадам, що забезпечить прийняття останніми рішень на їх основі; підтримка концепції "Smart City" на місцях; розробка нової редакції Закону України "Про місцеве самоврядування".

7) Поширення навчальних ресурсів та інструментів для розвитку адміністративної спроможності органів місцевого самоврядування, використання сучасних технологій управління, аналітичних рішень.